

Waterlinie Culemborg

NS-wandeling

Houten Castellum-Culemborg

Inleiding

Wandelnet heeft in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen een serie wandelingen van station naar station samengesteld. De NS-wandelingen volgen een gedeelte van een Lange-Afstand-Wandelpad (LAW), Streekpad of wandelnetwerk. Deze NS-wandeling volgt eerst een stukje (6 km) van de route 'Schalkwijkse Wetering', onderdeel van Utrecht te Voet (wandelingen tussen stad en natuur, www.utrechttevoet.nl). Daarna volgt de route het Waterliniepad (LAW17, Volendam-Dordrecht, 348 km). U start bij station Houten Castellum en eindigt na **17 km** bij station Culemborg. Loop deze route vooral 's zomers! Dan kunt u met de Liniepont de Lek oversteken (zie dienstregeling) of door de Steenwaard struinen. Als de uiterwaarden gesloten zijn (1 okt.-1 april) gaat de route over de (asfalt)dijk.

Alles draait onderweg om de Nieuwe Hollandse Waterlinie, een uniek Nederlands verdedigingsstelsel van forten, bunkers, loopgraven en kanalen. De route kan met 3,5 km worden ingekort, zie 'OV bij inkorten route'. Let op: honden zijn niet toegestaan op deze NS-wandeling.

Veel wandelplezier!

Horeca onderweg

- Na bijna 4 km, langs het Amsterdam-Rijnkanaal, ligt Eethuis Ster in de Kersentuin (adres: Trip 2-001 in Schalkwijk), geopend van wo t/m zo 10.30-17.00 uur, ma-di gesloten; www.ster.nu.

- Na 8,5 km, in Tull en 't Waal, komt u langs Theehuis Fort WKU, in het kampeerseizoen dagelijks geopend van 10-17 uur, met de Wintertijd alleen ma t/m vr 10-15.30 uur; ook voor lunch 11-15 uur. Bij het Fort werken professionals, vrijwilligers en mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt, die een ontwikkeltraject volgen; www.fortwku.nl.

- Na 11,5 km Rustpunt Bloemestein (Lekdijk 36a); te bereiken vanaf de Groeneweg bij Werk aan de Groeneweg, aan einde oprit boerderij. Een Rustpunt ligt op particulier terrein; wandelaars en fietsers kunnen er pauzeren, iets drinken en naar het toilet gaan (zie ook www.rustpunt.nu). Geopend van apr. t/m okt. dagelijks van 9 uur tot zonsondergang.

- Na bijna 13 km komt u bij Restaurant Caatje aan de Lek, gevestigd in Werk aan het Spoel (aan de zuidzijde van de Lek, alleen op de route van de Liniepont). Wo t/m zo geopend van 10-21 uur in de winter op wo tot 17 uur), ma-di gesloten; www.caatjeaandelek.nl.

- Aan het eind van de route, in het centrum van Culemborg, zijn diverse horecagelegenheden.

Heen- en terugreis

Station Houten-Castellum (begin van de route) ligt op de lijn Utrecht-Geldermalsen/Tiel en 's-Hertogenbosch. Vanuit Utrecht rijden er dagelijks 4 treinen per uur; vanuit Geldermalsen/Tiel 2 treinen en vanuit Hertogenbosch ook 2 per uur.

NS-station Culemborg (eindpunt van de route) ligt op de lijn Utrecht-Geldermalsen/Tiel en 's-Hertogenbosch. Naar Utrecht vertrekken er 4 treinen per uur, naar Tiel 2 en naar 's-Hertogenbosch ook 2 treinen per uur (dagelijks).

Voor actuele vertrektijden zie www.ns.nl/reisplanner.

OV bij inkorten route

De route kan ma t/m za de route 3,5 km worden ingekort door vanaf station Houten (dus niet Houten Castellum!) met buslijn 45 naar Schalkwijk te rijden. Uitstappen halte Trip. De ritten worden uitgevoerd met een minibusje. Elk uur vertrekt er een busje; op zondag rijdt het busje niet!

Voor actuele vertrektijden zie www.ns.nl/reisplanner (ook voor bustijden!).

Markering van de route

De route volgt eerst de paarse pijlen van Utrecht te Voet. Bij de Rode Molen stapt u over op het wit-rood gemarkeerde Waterliniepad; soms loopt dat gelijk op met een Klompenpad (te herkennen aan een sticker met blauw of oranje klompje). U treft markeringen aan op straatmeubilair, zoals een hek of lantaarnpaal, of op paaltjes van wandelnetwerk Rivierenland. Er is vooral daar gemarkeerd waar twijfel over de juiste route kan ontstaan. Waar routebeschrijving en markering verschillen, volgt u de markering. Tussentijdse veranderingen in het terrein worden zo ondervangen. De markering wordt onderhouden door vrijwilligers van Wandelnet.

Wandelnet

In ons land zijn circa 40 Lange-Afstand-Wandelpaden® (LAW's), in lengte variërend van 80 tot 725 km, beschreven en gemarkeerd. Alle activiteiten op het gebied van LAW's in Nederland worden gecoördineerd door Wandelnet. Naast het ontwikkelen en beheren van LAW's behartigt Wandelnet de belangen van alle recreatieve wandelaars op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Alle activiteiten worden ondersteund door ruim 900 vrijwilligers, verspreid door het hele land. Meer weten over de LAW's? Zie www.wandelnet.nl.

Meldpunt Wandelen

Markering weg? Blokkade op de route? Meld het ons! www.meldpuntwandelen.nl

Routebeschrijving

① Houten-Castellum

De naam zegt het al: deze wijk van Houten heeft een Romeins karakter. Niet alleen vanwege de Romeinse straatnamen (met voorvoegsels als Porta, Via, Fossa en Cella), maar ook vanwege de opzet van deze wijk. Castellum is gebouwd in een carrévorm en is omringd door een 'slotgracht'.

U verlaat station Houten Castellum via de trap en gaat linksaf. Ga 50 m na het fietstransferium linksaf. Aan het eind van het plein rechtdoor (Porta Castra). U gaat onder de rood-witte verbindingsboog van huizen door over een brug. Neem het wandelpad direct na de brug rechts. Aan het eind van dit korte wandelpad het rode fietspad oversteken en daarna rechts over de stoep tussen huizen

en heg. Ter hoogte van huisnr. 31 rechtsaf (weer fietspad over) en direct linksaf over het asfaltvoetpad langs een speelveld.

Volg aan het eind het voetpad naar rechts langs het fietspad (Beusichemepad), later Beusichemsetuin. Op splitsing, bij Y-3134 linksaf, deze gaat later over in Beusichemsetuin. Na 20 m rechts aanhouden, voetgangers/fietsbrug. Aan het eind rechtsaf, de houten brug volgen met het water aan de linkerhand. Aan het eind een haakse bocht naar rechts volgen.

Bij school De Vlinder en Y-69355 linksaf richting Culemborg. Voorbij de school bij Y-65753 rechtsaf, Westrumspad, steeds recht door. U komt langs een school en steekt een kruising over. Einde pad rechtsaf. Op kruispunt van fietspaden bij Y-65685 linksaf richting Schalkwijk. Door tunnel en bij Y-69359 recht door richting Schalkwijk. Fietspad omhoog volgen en via de brug het Amsterdam-Rijnkanaal oversteken.

Circa 100 m na de brug volgt u het fietspad links dat met een scherpe bocht parallel aan de brug naar beneden loopt. Aan het eind van het fietspad linksaf, parallel aan het kanaal. Loop onder twee bruggen door en volg het kanaal aan de rechterhand. Na 500 m, bij Y-5758, recht door Kanaaldijk-Zuid (aan de linkzijdige weg ligt links in de kersenboomgaard een Rustpunt, zie horeca). Asphalt wordt klinkerweg voor bestemmingsverkeer. Ga na ruim 1 km, bij P-70361, linksaf een fietspad op, het Elpad.

U volgt nu, tot Culemborg, het Waterliniep pad (en verlaat de paarse pijl van Utrecht te Voet). U loopt even gelijk op met een Klompenpad (Vuylcoppad). Klein bruggetje rechts negeren en recht door naar P-70360. Ga hier de witte brug over. Na de brug direct linksaf. U komt nu in Het Verdronken Bos; ga na circa 30 m rechtsaf over een 300 m lang vlonderpad, dwars over het water.

Het Verdronken Bos

Dit bijzondere bos is begin deze eeuw in gebruik genomen als waterbergingsgebied: in tijden van veel neerslag wordt het water hier opgevangen. De bomen bleken niet bestand tegen de hoge waterstand, ze gingen dood. Vandaar de naam 'Verdronken Bos'. Om dat als wandelaar goed te kunnen beleven, is in 2014 een vlonderpad van 300 meter door het gebied aangelegd. Het is een unieke ervaring om eroverheen te lopen, langs de dode, 'verdronken' bomen die uit het water steken.

Aan het eind van het vlonderpad linksaf. Volg dit bochtige pad zo veel mogelijk recht door en negeer zijwegen. Het pad gaat over in een breder graspad met rechts van u een sloot. Aan het eind van het graspad rechtsaf. Links ligt een inundatiekanaal.

Nieuwe Hollandse Waterlinie

Het kanaal dat u volgt, is een inundatiekanaal. 'Inunderen' betekent 'onder water zetten'. En dat was precies de bedoeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Door een circa 5 km brede strook land (tussen Muiden en de Biesbosch) zo'n 40 cm onder water te zetten, kon de vijand het achterliggende gebied (het rijke

westen) niet bereiken. Op strategische plekken van de linie verzezen forten. Deze waterlinie, aangelegd tussen 1815 en 1940, was 85 kilometer lang, omvatte 50 forten en 5 verdedigingssteden. De linie is nooit gebruikt, er ging vooral een preventieve werking van uit.

Bij een brug (links) gaat u recht door over de grasdijk. Bij bord '60 km' een asfaltweg oversteken en recht door, pad langs het inundatiekanaal blijven volgen. Loop langs een parkeerplaats (rechts) en ga op de asfaltweg rechtsaf (hier verlaat u het Klompenpad). Eerste weg linksaf. U passeert de toegang tot fort 'Werk aan de Korte Uitweg'.

Werk aan de Korte Uitweg

Dit fort werd in 1871-1877 aangelegd ter versterking van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het fort, omringd door een fortgracht, bestaat uit een bomvrije kazerne, een genieloods, een fortwachterswoning en een remise (munitiemagazijn).

De zalen worden tegenwoordig gebruikt voor vergaderingen, feesten en bruiloften. In het voormalige wachtlokaal, waar de mannen vroeger de wacht hielden, is nu een theehuis gevestigd. Rond het fort bevindt zich een natuurkampeerterrein. Zie ook www.fortwku.nl.

Volg het fietspad onderlangs de aarden wal (*hierachter konden de manschappen zich vroeger voor de vijand ongezien bewegen tussen de forten*). U passeert huisnr. 56a. Ga rechtsaf en loop de dijk op. Hier linksaf via een hek Fort Honswijk betreden. Op splitsing rechts aanhouden. Recht door naar boven langs picknickplaats, eerst klinkerpad, daarna grindpad. Loop om het fort heen.

Fort Honswijk

Dit imposante fort werd gebouwd tussen 1841- 1847, als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Omdat de historische zichtlijnen hersteld zijn, is het fort met de omringende gebouwen goed zichtbaar vanaf de route. De manschappen hadden vanuit de bomvrije geschutstoren goed zicht op de rivier en de uiterwaarden, zodat ze de vijand konden zien aankomen. Tussen 1935-1938 heeft het fort dienstgedaan als interneringskamp voor politieke Duitse vluchtelingen. Na de Tweede Wereldoorlog zaten NSB-ers, Nederlandse SS-leden en de beruchte 'Drie van Breda' er opgesloten. Eind 2016 is het fort overgedragen aan de gemeente Houten, die er een passende invulling aan gaat geven.

Verlaat het fortterrein via het hek. Ga rechtsaf en direct rechtsaf langs slagboom en bordje 'verboden toegang'. (*Het onverharde pad langs de dijk is verboden voor honden. Wandelaars met hond volgen de dijk recht door. Ook bij hoogwater volgt u de dijk.*) Na circa 75 m linksaf via een overstapje. Volg nu circa 1,7 km een brede grasstrook met een aantal overstapjes. Daarbij steekt u een opgang naar de Lekdijk over. (*Als het pad bij hoogwater moeilijk begaanbaar is, volgt u de ernaast gelegen Lekdijk.*)

6 Klompenpaden

Dit onverharde, buitendijkse paadje is speciaal aangelegd voor het Lint- en Liniepad, een Klompenpad van Landschap Erfgoed Utrecht. Het waterschap gaf hiervoor toestemming, zodat wandelaars nu kunnen genieten van de uiterwaarden van de Lek.

Een Klompenpad is een wandelroute door boerenland, over landgoederen, onverharde paden en historische trajecten. U vindt ze in de provincies Utrecht en Gelderland (zie www.klompenpaden.nl en de Klompenpaden app).

Uiteindelijk komt u bij een overstapje, waarbij de oranje klompjes (van het Lint- en Liniepad) linksaf omhoog gaan.* Loop hier rechtdoor.

* Tip: neem een kijkje bij Werk aan de Groeneweg en volg nog even de oranje klompjes. De oranje klompjes brengen u ook naar het Rustpunt (zie horeca).

7 Werk aan de Groeneweg

Ook Werk aan de Groeneweg, aangelegd in de Eerste en Tweede Wereldoorlog, maakt deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het complex van aarden wallen, loopgraven en groepsschuilplaatsen was bedoeld als verdedigingswerk voor het dichtbij gelegen fort Honswijk.

Staatsbosbeheer heeft het werk in 2013-'14 hersteld in zijn oorspronkelijke vorm en nu is het toegankelijk voor publiek. Er is een beleefroute uitgezet en sommige betonnen groepsschuilplaatsen zijn van binnen te bekijken. In 1932 zijn veel hoogstamfruitbomen aangeplant, als afleiding voor overvliegende vliegtuigen. Met de bloesems in het voorjaar is dat een prachtig schouwspel.

Volg de grasstrook en ga na het tweede overstapje omhoog naar een smal pad. Op dit punt heeft u de keuze uit een paar varianten (afhankelijk van het seizoen):

- De **hoofdroute** door de Steenwaard is alleen toegankelijk tussen 1 april en 1 okt. (lees verder bij 'Hoofdroute').

- De **variant met de Liniepont** is alleen te lopen in de maanden mei t/m september. Bekijk eerst de dienstregeling van de Liniepont (in de kolom hiernaast); deze vaart, zeker aan de randen van het seizoen, niet dagelijks. Lees verder bij 'Hoofdroute' en vervolgens bij 'Variant Liniepont'.

- Tussen 1 okt. en 1 april volgt u de **winterroute** over de Lekdijk (lees verder bij 'Wintervariant').

Wintervariant (1 okt.-1 april)

Ga linksaf een smal pad op naar de asfaltweg, Lekdijk. Hier rechtsaf en de dijk ruim 2 km volgen. U loopt onder het spoorviaduct door. Bij Y-1258-1 rechtsaf, Veerweg. Volg deze weg ruim 600 m tot de veerpont en steek met de pont de Lek over naar Culemborg (vaarschema: elke dag 6.30-22.30 uur, zo 9-22.30 uur, prijs 0,80 euro p.p.). Vanaf de pont links aanhouden, weg volgen met bocht naar rechts. Lees verder bij 'Vervolg alle routes'.

Hoofdroute (1 apr.-1 okt.)

Ga rechtsaf door het klaphek, de Steenwaard in. Na circa 600 m kunt u de hoofdroute door de Steenwaard vervolgen (lees verder bij 'Vervolg Hoofdroute'), of - als de Liniepont vaart - de Lek oversteken en via de zuidoever van de Lek naar Culemborg lopen (lees verder bij 'Variant Liniepont', let op de dienstregeling!).

Vervolg hoofdroute (1 apr.-1 okt.)

Vanaf de aanlegsteiger van de Liniepont volgt u de gradijk door de Steenwaard (afslag links negeren) met de Lek aan de rechterhand. **Let op:** in de Steenwaard kunnen jonge koeien (geen stieren) lopen, die weleens nieuwsgierig zijn. Geen aandacht aan schenken en rustig doorlopen. Schrikken de jonge koeien u toch af, kies dan voor de Wintervariant.

8 Steenwaard

Vroeger was de Steenwaard in gebruik bij boeren, maar sinds 2001 is het een natuurgebied dat bestaat uit weides, bos en water. Bij hoogwater staat het gebied deels onder water. Er verblijven onder andere ganzen, eenden, ooievaars, grutto's, kievieten en tureluurs, maar ook amfibieën, waaronder allerlei soorten kikkers, salamanders en padden. U komt er ook runderen tegen, die voorkomen dat het gebied dichtgroeit.

In verband met het overwinteren van de vele ganzen heeft Staatsbosbeheer natuurgebied de Steenwaard tussen 1 oktober en 1 april afgesloten voor publiek. Ten westen van de spoorlijn is een uitzichtpunt dat bereikbaar is via een steile trap.

Loop onder de spoorbrug door en verlaat de Steenwaard aan het eind via een asfaltweg. Ga rechtsaf en steek met het autoveer de Lek over naar Culemborg (vaarschema: elke dag 6.30-22.30 uur, zo 9-22.30 uur, prijs 0,80 euro p.p.). Vanaf de pont links aanhouden, volg de weg met een bocht naar rechts. Lees verder bij 'Vervolg alle routes'.

Variant Liniepont

Deze variant kunt u alleen lopen als de Liniepont vaart.

Vaarschema:

- vanaf begin mei tot half juni: elk weekend (za-zo), ook tijdens Hemelvaart en Pinksteren;

- van half juni tot half sept: dagelijks;

- half sept tot eind sept: elk weekend (za-zo).

Vaartijden tussen 10-17.15 uur, prijs € 1 p.p.

Let op: het pontje vaart in een driehoek en meert aan de overzijde aan bij Werk aan het Spoel en bij Fort Everdingen. U stapt uit bij Werk aan het Spoel! Als u lang moet wachten bij de aanlegsteiger en de pont niet ziet aankomen, bel dan 06-57952925.

Zie www.uitwaarde.nl/pontjes/neder-rijn-lek/liniepont voor de exacte data waarop gevaren wordt.

Aan de overzijde van de Lek volgt u het pad met een bocht naar rechts en naar links. Via een klaphek komt u uit op een asfaltweg en gaat linksaf (het restaurant ligt rechts). U loopt nu op Goilberdingerdijk.

9 Werk aan het Spoel

Werk aan het Spoel is gebouwd tussen 1816 en 1824 met als doel om de waaiersluis die daar lag, te beschermen. Een waaiersluis is een speciale sluis, die als voornaamste eigenschap heeft dat hij tegen de waterdruk in geopend en gesloten kan worden. Samen met de inundatievoorzieningen van Fort Everdingen kon zo de polder tussen Culemborg en de Diefdijk onder water worden gezet; zo kon de vijand de toegang worden belet.

Tussen 2009 en 2011 onderging Werk aan het Spoel een metamorfose. Naast een restaurant is er een prachtig amfiteater op het fortterrein, waar regelmatig voorstellingen en muziekoptredens plaatsvinden.

Na bord bebouwde kom Culemborg linksaf, een pad naar beneden volgen. U gaat via een klaphek de Baarsemwaard in. Volg het graspad met een bocht naar rechts. Circa 100 m voor het spoorviaduct, op een splitsing, links aanhouden. Loop door een wandelsluis en verlaat de Baarsemwaard. Volg het grind-/kiezelpad onder het spoorviaduct door. U komt uit op een asfaltterrein en gaat rechtdoor, de Lek aan de linkerhand houden. Vervolg de route rechtdoor via een klinkerweg (markering naar links negeren!). U komt uit bij de veerpont en volgt de weg met een bocht naar rechts. Lees verder bij 'Vervolg alle routes'.

Vervolg alle routes

Volg nu de Veerweg. U heeft het Waterliniepad verlaten en volgt de 'aftak' naar het station, gemarkeerd met geel-rode stickers met NS-logo. Aan het eind van de weg rechtdoor via de coupure in de dijk en een brug. U bent nu op de Havendijk. Op de kruising met Visstraat rechtdoor.

10 Culemborg

Culemborg heeft veel (rijks)monumenten; sommige liggen langs de route.

Op het pand Veerweg 78 is een prachtige reclamemuurschildering voor sigaren afgebeeld; op de hoek met de Tollenstraat is een reclameschildering voor sigaretten.

Aan de Havendijk vindt u een kleine classicistische vishal uit 1787 met voorpleintje. Het middengedeelte op Toscaanse zuilen wordt afgesloten door een driehoekig ornament.

Op de hoek Oude Vismarkt/Markt staat het stadhuis (rijksmonument, uit 1534, laatgotisch); het is in gebruik als vergaderruimte van de gemeenteraad en als trouwlocatie. Op de hoek staat een schandpaal.

Aan het eind van de Markt staat de enig overgebleven poort, de Binnenpoort.

Nabij het pand Zandstraat 33/35 staat een bakstenen pomp uit de 18de eeuw, bekroond door een leeuw met stadswapen. Op nr. 44 staat een pand met prachtige gevel uit 1900.

Neem op de vijfsprong de tweede weg van links, Tollenstraat. Deze gaat over in de Oude Vismarkt. Na het stadhuis komt u op de Markt en verlaat deze via de

(Binnen)poort. Loop rechtdoor via de Varkensmarkt en ga op de splitsing linksaf, Zandstraat. Volg deze straat aan de rechterzijde.

Na huisnr. 109 rechtdoor en de rotonde via het zebrapad oversteken. Aan de overzijde rechtsaf, Stationssingel. Deze gata over in Stationsweg. Bij de rotonde links aanhouden, Parallelweg Oost. Na ongeveer 200 m bereikt u het station van Culemborg.

Genoten?

Schrijf een review!

www.wandelnet.nl/traject/waterlinie-culemborg-ns-route

Alle gegevens in deze beschrijving en op de routekaart gelden onder voorbehoud van wijzigingen en eventuele drukfouten. De route en de beschrijving van deze NS-wandeling werden met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Wandelnet en NS aanvaarden echter geen verantwoordelijkheid voor schade die wandelaars op enigerlei wijze zouden kunnen ondervinden door gebruik te maken van deze routebeschrijving en/of kaart of door het wandelen van de route. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, publicatie op internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wandelnet.